

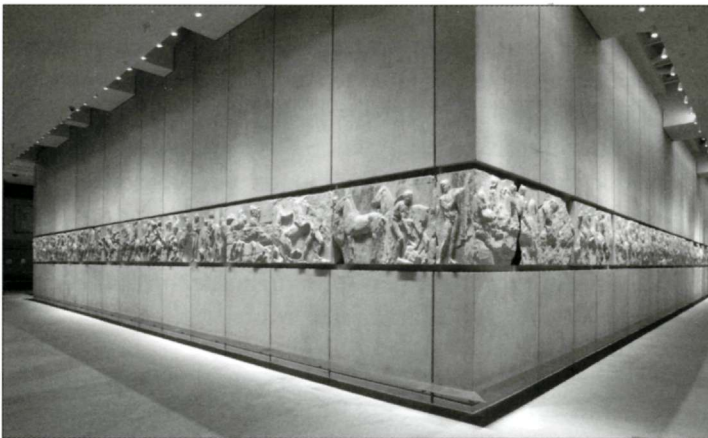

ΜΙΑ ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΦΟΡΟ ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΩΝΑ

**Κ. Χατζησλάνη, Ε. Καϊμάρα,
Α. Λεοντή, Σ. Παράσχου***

Η Ζωφόρος του Παρθενώνα είναι μία συνεχής ζώνη με ανάγλυφες παραστάσεις, που περιέτρεχε εξωτερικά το επάνω μέρος του κυρίως ναού, σε ύψος 12 μέτρων από τη βάση του. Κατασκευάστηκε μεταξύ των ετών 442-438 π.Χ. και αποτελούνταν από 115 λίθους. Είχε συνολικό μήκος 160μ., ύψος 1,02μ. και μέγιστο βάθος αναγλύφου 6 εκ.

Θέμα της Ζωφόρου ήταν η πομπή προς την Ακρόπολη που γινόταν κατά τα Μεγάλα Παναθήναια, τη γιορτή προς τιμήν της Αθηνάς, και η συμβολική προσφορά προς τη θεά ενός πέπλου, παρουσία των Ολυμπίων θεών. Στην πομπή απεικονίζονται 378 μορφές, 14 θεοί και 364 άνθρωποι, ιερείς, άρχοντες, πολίτες, άνδρες και γυναίκες, νέοι και γέροι, καθώς και περισσότερα από 200 ζώα, κυρίως άλογα, αλλά και βόδια και κριάρια.

Αποψη Ζωφόρου στο Μουσείο της Ακρόπολης.

Η Ζωφόρος του Παρθενώνα αποτελεί το πληρέστερα σωζόμενο σήμερα γλυπτικό σύνολο του ναού που είναι μοιρασμένο κυρίως σε δύο μουσεία, στο μουσείο της Ακρόπολης και στο Βρετανικό Μουσείο. Για περισσότερα από 200 χρόνια, οι μεγαλύτεροι ερευνητές της αρχαιολογικής επιστήμης ασχολήθηκαν με αυτό το μνημειακό γλυπτικό σύνολο. Για τη μελέτη της χρησιμοποιούσαν πλήθος φωτογραφιών των λίθων της Ζωφόρου. Οι δυσκολίες όμως που αντιμετώ-

πιζαν κατά την έρευνα τους ήταν πολλές, λόγω του συνολικού μήκους της Ζωφόρου, ακόμα και σε μικρή κλίμακα (8μ. σε κλίμακα 1:20) αλλά και λόγω της αποσπασματικότητας των φωτογραφιών.

Η έκθεση όμως των γλυπτών της Ζωφόρου μέσα στο Μουσείο της Ακρόπολης σηματοδοτεί μία νέα εποχή για την ολοκληρωμένη ανάγνωση του αναγλύφου. Για πρώτη φορά το μοναδικό αυτό αφηγηματικό ανάγλυφο αναπτύσσεται όπως ακριβώς ήταν πάνω στον Παρθενώνα, με εκμαγεία που συμπληρώνουν τα γλυπτά της Ζωφόρου που βρίσκονται στο Λονδίνο και στο Λούβρο. Έτσι, ο επισκέπτης αποκτά μία ολοκληρωμένη εικόνα του μεγέθους και της σύνθεσης του αναγλύφου, πάντα σε άμεση οπτική επαφή με το ίδιο το μνημείο.

Η Ζωφόρος του Παρθενώνα εκτός από ένα εξαιρετικό έργο γλυπτικής τέχνης, έχει μεγάλο πνευματικό περιεχόμενο, καθώς εκφράζει τη συνοχή της αθηναϊκής κοινωνίας του Χρυσού Αιώνα, η οποία παρήγγειλε το έργο και απεικονίζεται σε αυτό.

Η μεγαλειώδης αυτή σύνθεση μας επιτρέπει να δούμε, να μελετήσουμε και να ερμηνεύσουμε πολλά στοιχεία από τη συλλογική ζωή της πόλης ως προς την ένδυση, τα όπλα, τα μουσικά όργανα, τα τελετουργικά αγγεία και άλλα.

Στον Τομέα Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης της Υπηρεσίας Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης (Υ.Σ.Μ.Α.) η ενασχόλησή μας με τη Ζωφόρο του Παρθενώνα, μέσα στα χρόνια, ήταν συνεχής όχι μόνο λόγω της μεγάλης σημασίας της, αλλά και λόγω των τεράστιων εκπαιδευτικών δυνατοτήτων που προσφέρει. Έτσι, σχεδιάστηκαν ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα με θέμα τη Ζωφόρο του Παρθενώνα, εκδόθηκε το βιβλίο *Περίπατοι στον Παρθενώνα*, όπου παρουσιάστηκε το σύνολο του σωζόμενου γλυπτικού διακόσμου του ναού, και δημιουργήθηκε ποικίλο εκπαιδευτικό υλικό και εκπαιδευτικά παιχνίδια.

Προκειμένου η Ζωφόρος να γίνει γνωστή και καλύτερα κατανοητή στο ευρύτερο κοινό, όλο το παραπάνω υλικό ενσωματώθηκε σε μία από τις εκπαιδευτικές μουσειοσκευές του Τμήματος με τίτλο «Η Ζωφόρος του Παρθενώνα». Οι εκπαιδευτικές μουσειοσκευές του Τμήματος αποτελούν ένα πολύπλευρο εποπτικό υλικό. Κάθε μία περιέχει βιβλία, διαφάνειες, παιχνίδια, προπλάσματα μνημείων και αντίγραφα αρχαίων αντικειμένων, τα οποία ως σύνολο αποτελούν ένα ειδικά σχεδιασμένο εκπαιδευτικό υλικό εναλλακτικής διδασκαλίας στην τάξη ή σε κάποιον άλλο χώρο πολιτισμικής αναφοράς¹.

Το 2002 η μουσειοσκευή «Η Ζωφόρος του Παρθενώνα» εμπλουτίστηκε με ένα εκπαιδευτικό εργαλείο ιδιαίτερα χρήσιμο τόσο για το ευρύτερο κοινό όσο και για τους ειδικούς.

* Η Κ. Χατζησλάνη είναι Αρχιτέκτων-Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη του Τομέα Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης της Υ.Σ.Μ.Α.

Οι Ε. Καϊμάρα, Α. Λεοντή και Σ. Παράσχου είναι Αρχαιολόγοι της Υ.Σ.Μ.Α.

Η μουσειοσκευή της Ζωφόρου.

Πρόκειται για μια φωτογραφική ανασύνθεση που έκανε ο φωτογράφος της Υ.Σ.Μ.Α., Σ. Μαυρομμάτης, περίπου 400 φωτογραφιών των λίθων της Ζωφόρου σε κλίμακα 1:20, μήκους 8 μέτρων, που παρουσιάζει την όσο το δυνατόν πληρέστερη εικόνα του συνόλου.

Το 2003, ακολουθώντας το πνεύμα της νέας τεχνολογίας, δημιουργήθηκε το επόμενο εποπτικό μέσο, ένα CD-ROM με τίτλο «Η Ζωφόρος του Παρθενώνα» που εξέδωσε η Υπηρεσία μας στην ελληνική και αγγλική γλώσσα, σε συνεργασία με το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών (Ε.Κ.Τ.).

Από τον Ιούνιο του 2003, το CD-ROM καταχωρήθηκε στον κόμβο του Ε.Κ.Τ., στο διαδίκτυο. Στον κατάλογο της παγκόσμιας μηχανής αναζήτησης Google, η εφαρμογή αυτή για τη Ζωφόρο βρίσκεται από τότε σταθερά στην πρώτη θέση μεταξύ, κατά μέσον όρο, 50.000 καταχωρήσεων.

Πέντε χρόνια μετά την ολοκλήρωση της εφαρμογής για τη Ζωφόρο, προχωρήσαμε σε μια ανανέωση και αναβάθμισή της και την εμπλουτίσαμε με παιχνίδια σε ψηφιακή μορφή για το διαδίκτυο. Η νέα αυτή εφαρμογή της Υπηρεσίας μας έγινε, όπως και η παλαιότερη, σε συνεργασία με το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών. Συντονιστές του έργου ήταν από την Υ.Σ.Μ.Α. οι Κ. Χατζηασλάνη και Ε. Καϊμάρα, και από το Ε.Κ.Τ. η Ε. Σαχίνη. Τα κείμενα της ενότητας «Γνωρίστε τη Ζωφόρο» έγιναν από την επίτιμη Έφορο Ακροπόλεως Άλκηστη Χωρέμη. Την καλλιτεχνική επιμέλεια είχε ο καθηγητής Κ. Αντωνιάδης, ενώ το σχεδιασμό και την ανάπτυξη της εφαρμογής έκανε ο Γ. Κουτσούκος.

Η εφαρμογή στη νέα της μορφή δίνει τη δυνατότητα για άμεση πρόσβαση στη Ζωφόρο, τόσο στους ειδικούς επιστήμονες ως βάση δεδομένων, όσο και στα σχολεία και τα παιδιά μέσα από τα ψηφιακά της παιχνίδια. Πολύ σύντομα το ψηφιακό υλικό της εφαρμογής θα ενταχθεί στο ψηφιακό αποθετήριο του Ε.Κ.Τ. με στόχο τη μέγιστη δυνατή διάχυση, μέσω διαδικτύου και την ενσωμάτωσή του στην EUROPEANA, το Ευρωπαϊκό Ψηφιακό Αποθετήριο Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Ο σχεδιασμός της νέας εφαρμογής έχει αναπτυχθεί σύμ-

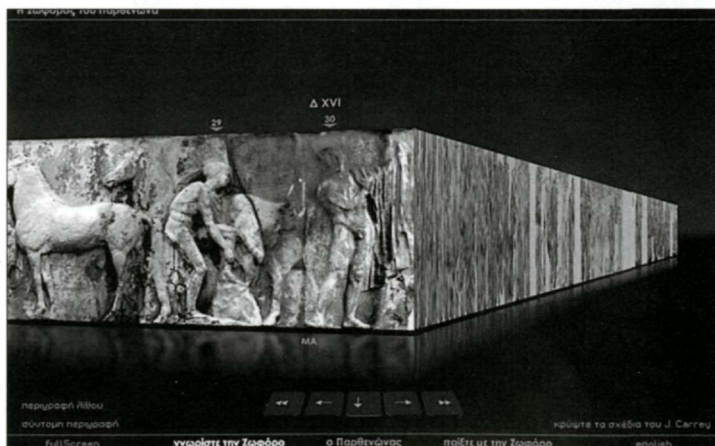
φωνα με τα σύγχρονα δεδομένα παρουσίασης και προβολής πολιτιστικών περιεχομένων στο διαδίκτυο, αξιοποιώντας τις νέες τεχνολογίες και τα εκπαιδευτικά προγράμματα που έχουν δημιουργηθεί από τον Τομέα Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης και αφορούν στην εμβάθυνση της γνώσης της Ζωφόρου του Παρθενώνα.

Το περιεχόμενο οργανώθηκε σε τρεις ενότητες με τους τίτλους: **Παρθενώνας | Γνωρίστε τη Ζωφόρο | Παίξτε με τη Ζωφόρο.**

Η ενότητα «**Παρθενώνας**» περιλαμβάνει κείμενα και εικονογράφηση που αφορούν στην αρχιτεκτονική και το γλυπτό διάκοσμο του Παρθενώνα. Η γλυπτική περιλαμβάνει το άγαλμα της Αθηνάς Παρθένου, τα Αετώματα, τις Μετόπες και τη Ζωφόρο. Η Ζωφόρος αναλύεται στις ακόλουθες ενότητες: Το Θέμα-Τα Παναθήναια, Ερμηνευτικές Θεωρίες, Σχεδιασμός και Κατασκευή, Ιστορία, Συντήρηση, Βιβλιογραφία. Το περιεχόμενο παρουσιάζεται μέσα από τρισδιάστατες καρτέλες οι οποίες περιλαμβάνουν τα σχετικά κείμενα και συνοδευτικές εικόνες. Σύντομα θα ενταχθούν στην ενότητα αυτή και μικρές ταινίες για το κάθε θέμα.

Η ενότητα «**Γνωρίστε τη Ζωφόρο**» αναπτύσσεται με βάση ένα τρισδιάστατο μοντέλο του Παρθενώνα στο οποίο σημειώνονται οι τέσσερις πλευρές της Ζωφόρου. Στην ενότητα αυτή ο χρήστης έχει δύο δυνατότητες:

Η πρώτη δυνατότητα που του δίνεται είναι να γνωρίσει τη Ζωφόρο *ανά πλευρά*. Επιλέγοντας ένα λίθο της πλευράς, αυτός μεγεθύνεται και ο χρήστης μπορεί να τον δει από κοντά και να διαβάσει ένα κείμενο που περιγράφει λεπτομερώς την παράσταση του λίθου. Η αρίθμηση των λίθων, των μορφών καθώς και τα μουσεία στα οποία φυλάσσονται οι λίθοι, συνοδεύουν την εικόνα. Σε όλα τα κείμενα έχουν επιλεγεί όροι οι οποίοι τονίζονται χρωματικά επισημαίνοντας στον χρήστη την δυνατότητα ερμηνείας τους.

«Γνωρίστε τη Ζωφόρο»: Μετάβαση από τη δυτική στη νότια πλευρά.

Η δεύτερη δυνατότητα της επιλογής «**Γνωρίστε τη Ζωφόρο**» έχει τίτλο «Θεματικές Περιηγήσεις». Εδώ ο χρήστης μπορεί να προσεγγίσει τη Ζωφόρο μέσα από τα επιμέρους

Εκπαιδευτικές προσεγγίσεις

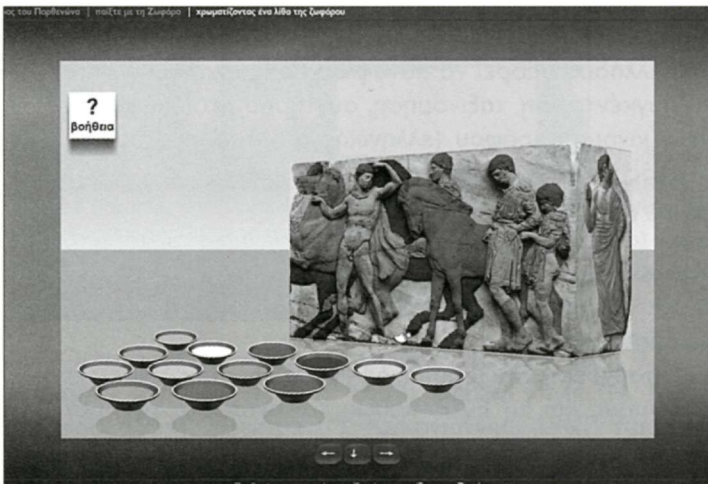
θέματά της: προετοιμασία, ιππείς, άρματα, πομπή θυσίας, θεοί και παράδοση του πέπλου. Σύντομα η ενότητα αυτή θα εμπλουτιστεί με την εκφώνηση των κειμένων.

Το τρίτο επίπεδο της εφαρμογής που έχει τίτλο «**Παίξε με τη Ζωφόρο**», απευθύνεται σε παιδιά και ουσιαστικά αποτελεί την ψηφιοποίηση της μουσειοσκευής. Ένα κίτρινο κουτί, η μουσειοσκευή της Ζωφόρου, εμφανίζεται στην οθόνη, ανοίγει και βγαίνουν τα παιχνίδια. Υπάρχει ένα παιχνίδι για κάθε μία από τις ενότητες της Ζωφόρου, δηλαδή το θέμα της, τη σύνθεση, τους συμμετέχοντες στην πομπή, την ιστορία της και τη συντήρησή της. Έχουν, επίσης, συμπεριληφθεί τα σχετικά έντυπα του τμήματος σε μορφή pdf και μία παρουσίαση διαφανειών σε power point για χρήση κυρίως σε σχολικές τάξεις, για μία μεγαλύτερη εμβάθυνση στο θέμα της Ζωφόρου.

Τα παιχνίδια που προσφέρονται είναι τα ακόλουθα:

Η Ζωφόρος αποτελείται από 115 λίθους. Μέσα από το παιχνίδι «Συνθέτω τη δυτική Ζωφόρο», τα παιδιά προσπαθούν να βρουν τη σωστή θέση των 16 λίθων της δυτικής Ζωφόρου, που εικονίζουν την προετοιμασία της πομπής των ιππέων κατά τα Μεγάλα Παναθηναία.

Μέσα από το παιχνίδι «Χρωματίζοντας ένα λίθο της Ζωφόρου», τα παιδιά χρωματίζουν όπως θέλουν ένα λίθο της Ζωφόρου και έτσι ζωντανεύουν τις ανάγλυφες παραστάσεις της.

«Παίξε με τη Ζωφόρο»: Χρωματίζοντας ένα λίθο της Ζωφόρου.

Με το παιχνίδι «Ένα δώρο για τη θεά Αθηνά», τα παιδιά βλέπουν το αποκορύφωμα της πομπής των Παναθηναίων, τη σκηνή της παράδοσης του πέπλου προς τη θεά.

Με το παιχνίδι «Αγώνες που έμειναν... στα αγγεία», τα παιδιά μαθαίνουν για τα αγώνισματα που περιελάμβανε η μεγάλη γιορτή των Παναθηναίων, τα οποία αναζητούν επάνω στους Παναθηναϊκούς Αμφορείς. Στο τέλος του παιχνιδιού, όμως, βλέπουν και ορισμένα από τα αγώνισματα των Παναθηναίων, έτσι όπως απεικονίζονται επάνω στη Ζωφόρο του Παρθενώνα.

Στη Ζωφόρο συμμετείχαν 378 ανθρώπινες και θεικές μορφές. Μέσα από το παιχνίδι «Γνωριμία με τις μορφές της πομπής», τα παιδιά γνωρίζουν τα πρόσωπα των μορφών αυτών, τα ρούχα των ανδρών και των γυναικών, καθώς και την πολεμική ενδυμασία των ιππέων.

Μέσα από το παιχνίδι «Παρατηρώντας τα άλογα», τα παιδιά διακρίνουν τα άλογα που συμμετείχαν στην πομπή. Τα κεφάλια των αλόγων, οι χαιίτες τους και η κίνησή τους παρουσιάζουν εξαιρετική ποικιλία και ενδιαφέρον. Ειδικά για τις αρματοδρομίες δημιουργήθηκε το παιχνίδι «Το κρυμμένο άρμα», όπου εικονίζεται η πομπή της θυσίας με τις προσφορές και τα ζώα.

Μέσα από το παιχνίδι «Πορεία προς το βωμό», τα παιδιά βλέπουν τα ζώα, 14 βόδια και 4 κριάρια, που προορίζονταν για θυσία καθώς και τα τελετουργικά σκεύη που χρησιμοποιούνταν.

Τέλος, συμμετείχαν 14 θεικές μορφές. Μέσα από το παιχνίδι «Ολύμπια αινίγματα: βρες τους θεούς», τα παιδιά αναζητούν τους θεούς και στο τέλος τους βλέπουν έτσι όπως απεικονίζονται στην ανατολική Ζωφόρο του Παρθενώνα.

Για την ιστορία και τη συντήρηση της Ζωφόρου, δημιουργήθηκε το παιχνίδι «Γίνε συντηρητής». Τα παιδιά παρακολουθούν ένα βίντεο με θέμα την ιστορία της φθοράς ενός λίθου και στη συνέχεια προσπαθούν να καθαρίσουν το λίθο χρησιμοποιώντας ένα ομοίωμα του λείζερ. Όταν ολοκληρώσουν τον καθαρισμό, έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν ένα ακόμα μικρό βίντεο με την πραγματική διαδικασία καθαρισμού του λίθου από τους ειδικούς συντηρητές της Υ.Σ.Μ.Α.

Η Ζωφόρος του Παρθενώνα μέχρι πριν από λίγα χρόνια ήταν γνωστή μόνο σε ελάχιστους ειδικούς, κλασικούς αρχαιολόγους. Στόχος του Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων της Ακρόπολης υπήρξε από την αρχή του προγράμματος αυτού να την μάθουν οι πάντες.

Την ψηφιακή εφαρμογή, κατά τον πρώτο χρόνο της στο διαδίκτυο, επισκέφθηκαν 83.545 χρήστες. Το μεγαλύτερο ποσοστό των επισκέψεων προέρχεται από την Ελλάδα και το υπόλοιπο 40% του συνόλου, από το εξωτερικό, από 133 χώρες. Αυτό σημαίνει ότι έχουμε πάνω από 2.500 επισκέπτες το μήνα εκτός Ελλάδας. Έτσι, ενώ η μουσειοσκευή έχει χρησιμοποιηθεί συνολικά μέσα σε 15 χρόνια από περίπου 35.000 μαθητές και έχει προσφερθεί σε 120 φορές στην Ελλάδα και 80 στο εξωτερικό, η νέα εφαρμογή μάς δίνει τη δυνατότητα για μία πραγματικά ανοικτή πρόσβαση σε όποιον το επιθυμεί, τόσο στους αρχαιολόγους όσο και στα παιδιά.

www.parthenonfrieze.gr

Σημείωση

1. Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα έντυπα και τις εκπαιδευτικές μουσειοσκευές, μπορείτε να βρείτε στην ιστοσελίδα της Υ.Σ.Μ.Α. (<http://www.ysma.culture.gr>).